

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060205

DOM
2014-05-07
Stockholm

Mål nr
M 405-14

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Växjö tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2013-12-19 i mål nr M 776-13, se bilaga A

KLAGANDE

Sand & Grus AB Jehander, 556016-1183
Box 47124
100 74 Stockholm

Ombud: B H och M J

SAKEN

Ansökan om tillstånd till fortsatt och utökad berg- och torvtäkt på fastigheterna X m.fl. i Söderköpings kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Mark- och miljööverdomstolen ändrar mark- och miljödomstolens dom endast på det sättet att villkor 9 ges följande lydelse.

Täktverksamhet får endast bedrivas helgfri måndag-fredag kl. 07.00-18.00.

Masshantering, in- och uttransporter samt utlastning får därutöver ske helgfri måndag-fredag kl. 06.30-07.00. Vidare får efterkrossning med tillhörande sortering och lagerhantering utföras helgfri måndag-fredag kl. 18.00-22.00.

Borring, sprängning och skutknackning får ej ske under tiden 15 juni till 15 augusti.

Om det föreligger särskilda skäl får tillsynsmyndigheten medge undantag från de tider som anges i villkoret.

Dok.Id 1138147

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50 E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00-15:00

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Sand & Grus AB Jehander (bolaget) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen, med ändring av den överklagade domen, föreskriver att villkor 9 ska ha följande lydelse.

Täktverksamhet får endast bedrivas helgfri måndag-fredag kl. 07.00-18.00.

Masshantering, in- och uttransporter samt utlastning får därutöver ske helgfri måndag-fredag kl. 06.30-07.00. Vidare får efterkrossning med tillhörande sortering och lagerhantering utföras helgfri måndag-fredag kl. 18.00-22.00.

Borrning, sprängning och skutknackning får ej ske under tiden 15 juni till 15 augusti.

Om det föreligger särskilda skäl får tillsynsmyndigheten medge undantag från de tider som anges i villkoret.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Bolaget har anfört i huvudsak följande. Vid samrådet inför upprättande av miljökonsekvensbeskrivning har bolaget redogjort för de arbetstider som planeras för verksamheten. Den normala arbetstiden kommer att vara helgfria vardagar mellan kl. 07.00 och 18.00. Vissa arbeten måste emellertid genomföras utanför de normala arbetstiderna. Bland annat planeras masshantering, in- och uttransporter samt utlastning även ske helgfria vardagar mellan kl. 06.30 och 07.00. Eftersom detta påtalats såväl vid samrådet som i tillståndsansökan har de närboende inte haft anledning att bibringas någon annan uppfattning. Det huvudsakliga skälet till att utsträcka arbetstiden är att uttransporterna från täkten behöver anpassas till arbetstiderna vid de byggarbetsplatser i regionen som erhåller material från täkterna. Leverans av material behöver därför ofta ske innan kl. 07.00 då arbetstiden vid byggarbetsplatserna inleds. Bolaget ser därför inte något särskilt skäl för att inte tillåta en utsträckning av arbetstiden med vad som yrkas i detta mål.

Länsstyrelsen Östergötland har i remissyttrande anfört att länsstyrelsen inte har något att erinra mot att villkoret ändras i enlighet med vad bolaget har yrkat.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Frågan i målet är om bolaget ska tillåtas att utföra masshantering, in- och uttransporter samt utlastning på vardagar mellan kl. 06.30 och 07.00.

Det har i målet inte framförts några invändningar mot att villkor 9 ändras så att masshantering, in- och uttransporter samt utlastning får ske helgfria vardagar även mellan kl. 06.30 och 07.00.

Den yrkade ändringen är, enligt Mark- och miljööverdomstolen, förenlig med de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken. Mark- och miljööverdomstolen finner därför att det finns förutsättningar att bifalla bolagets överklagande och att villkor 9 ska ges den lydelse som framgår av domslutet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B

Överklagande senast 2014-06-04

I avgörandet har deltagit hovrättsrådet Anna Tiberg, tekniska rådet Anna-Lena Rosengården, hovrättsrådet Håkan Åberg, referent, och tf. hovrättsassessorn Henrik Jonsson.

Föredragande har varit Åsa Talvik.

VÄXJÖ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2013-12-19
meddelad i
Växjö

Mål nr M 776-13

SÖKANDE

Sand & Grus AB Jehander, 556016-1183
Box 47124
100 74 Stockholm

Ombud: B H

Ombud: M J

SAKEN

Ansökan om tillstånd till fortsatt och utökad berg- och torvtäkt samt avsänkning av grundvatten på fastigheterna X m.fl Söderköpings kommun, Östergötlands län

Avrinningsområde: 67 Motala ström N: 6486597 E: 569490

DOMSLUT

Dispens

Mark- och miljödomstolen meddelar dispens från markavvattningsförbudet för avvattning av brytområdet för torv inom fastigheterna XY och YY i Söderköpings kommun, Östergötlands län.

Tillstånd

Mark- och miljödomstolen lämnar Sand & Grus AB Jehander tillstånd enligt miljöbalken till

Dok.Id 267473

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 81 351 03 Växjö	Kungsgatan 8	0470-560 100 E-post: mmd.vaxjo@dom.se	0470-560 125	måndag – fredag 08:00-16:30 -

- fortsatt och utökad bergtäkt inklusive vidareförädling på fastigheterna X XX, XY respektive XXY Söderköpings kommun, Östergötlands län för leverans av högst 650 000 ton berg per år, med möjlighet att under maximalt nio år öka det årliga uttaget till högst 1 000 000 ton berg. Allt inom de bryt- och verksamhetsområden som framgår avritning M103 i bilaga 1A till ansökan.
- torvtäkt inklusive vidareförädling av högst 150 000 m³ torv på fastigheterna XY och YY Söderköpings kommun, Östergötlands län inom de bryt- och verksamhetsområden som framgår av ritning M103 i bilaga 1A till ansökan.
- tillverkning av anläggningsjord om högst 20 000 ton per år på fastigheterna enligt ovan.

Mark- och miljödomstolen lämnar Sand & Grus AB Jehander tillstånd enligt miljöbalken rörande fastigheterna X, XX, XY och YY i Söderköpings kommun, Östergötlands län till

- införsel, mellanlagring, förädling och återvinning av inerta rivningsmassor såsom tegel, betong, och asfalt samt entreprenadberg om högst 40 000 ton per år,
- införsel och återvinning av rena jord- och schaktmassor om högst 15 000 ton per år för jordtillverkning, samt
- införsel av rena jord- och schaktmassor om högst 25 000 ton per år för anläggning av bullervallar och efterbehandling av täkten.

Mark- och miljödomstolen lämnar vidare Sand & Grus AB Jehander tillstånd enligt miljöbalken till vattenverksamhet enligt följande,

- att inom fastigheterna X och XX avsänka grundvattennivån till lägst -10 meter inom det markerade brytområdet för berg som framgår av ritning M103 i bilaga 1A till ansökan.
- att inom fastigheterna XY och YY avvattna det markerade brytområdet för torv som framgår av ritning M103 i bilaga 1A till ansökan.
- att utföra och bibehålla erforderliga anläggningar för bortledning av inläckande dag- och grundvatten i bergtäkten samt för avvattning av torvområdena.

Giltighetstid

Detta tillstånd gäller i 35 år från den dag det tas i anspråk. Bolaget ska skriftligen underrätta tillsynsmyndigheten när tillståndet tas i anspråk. När detta tillstånd tas i anspråk upphör de befintliga tillstånden meddelande av Länsstyrelsen i Östergötlands län 2003-09-02 och 2007-12-27 att gälla.

Villkor

Mark- och miljödomstolen föreskriver följande villkor för det lämnade tillståndet

1. Om inte annat framgår av nedan angivna villkor ska verksamheten, inbegripet åtgärder för att begränsa utsläppen och andra störningar för omgivningen, bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad bolaget angivit i ansökningshandlingarna eller i övrigt uppgivit eller åtagit sig i målet.

2. Uttag av berg får ske lägst till de nivåer som är angivna på exploateringskarta M104 i bilaga 1A.
3. Gräns för verksamhetsområdet och fixpunkter ska vara tydligt utmärkta i terrängen under hela verksamhetstiden. Skadad gränsmarkering ska ersättas med ny. På avsnitt med uppenbara olycksrisker ska skyltar sättas upp som tydligt uppmärksammar allmänheten om riskerna med att beträda området.
4. Befintlig träd- och buskvegetation kring täkten ska i lämplig utsträckning lämnas orörd under brytningstiden.
5. Buller från den samlade verksamheten ska begränsas så att det inte ger upphov till högre ekvivalenta ljudnivåer utomhus vid bostadshus än:
 - 50 dB(A) dagtid (helgfri måndag-fredag 07-18),
 - 45 dB(A) kvällstid (18-22) samt dagtid lör- sön- och helgdagar (07-18),
 - 40 dB(A) nattetid (22-07)

Ovanstående begränsningsvärden ska gälla fullt ut från och med den dag som infaller tre år efter att tillståndet har tagits i anspråk. Före nämnda datum får bullernivåerna dagtid (helgfri måndag -fredag 07-18) uppgå till högst 53 dB (A).

Den momentana ljudnivån nattetid (kl. 22-07) får, under hela tillståndstiden, inte överstiga 55 dB(A).

Buller ska kontrolleras genom immissionsmätningar eller genom närfältsmätningar och beräkningar. Kontroll ska ske så snart det skett förändringar av verksamheten som kan medföra ökade bullernivåer, dock minst en gång vartannat år med början senast ett år efter det att tillståndet tagits i anspråk.

Om något av värdena överskrids vid en kontroll ska åtgärder vidtas så att värdet innehålls vid en uppföljande kontroll inom tre månader från dagen för överskridandet. Villkoret ska anses uppfyllt om värdet inte överskrids vid den uppföljande kontrollen.

6. Vid sprängning får markvibrationer inte överskrida 4 mm/s vid närmaste bostad uttryckt som högsta svängningshastighet i vertikalled.

Kontroll av markvibrationer ska ske minst två gånger per år genom mätning vid minst ett närliggande bostadshus. Mätning ska följa svensk standard, för närvarande SS 460 4866
7. Luftstötståg till följd av sprängning får vid bostadshus inte överstiga 100 Pa mätt som frifältsvärde.

Kontroll av luftstötståg ska ske minst två gånger per år vid minst ett närliggande bostadshus.
8. Sprängning får endast ske helgfria vardagar mellan kl 13 och 16. Bolaget ska vid sprängning vidta åtgärder så att stenkastning inte förekommer utanför avspärrat område. Sprängning ska utföras så att luftstötståg, ljudknallar och vibrationer vid bebyggelse och andra platser där allmänheten befinner sig begränsas. Vid sprängning ska täktområdet vara avspärrat från allmänheten. Närboende ska förvarnas. Schema för sprängningar ska upprättas och signaler för förvarning ska bestämmas efter samråd med tillsynsmyndigheten.
9. Täktverksamhet får endast bedrivas helgfri måndag — fredag kl. 07.00 — 18.00. Efterkrossning med tillhörande sortering och lagerhantering får därutöver utföras helgfri måndag — fredag kl. 18.00 — 22.00.

Borrning, sprängning och skutknackning får ej ske under tiden 15 juni till 15 augusti.

Om det föreligger särskilda skäl får tillsynsmyndigheten medge undantag från de tider som anges i villkoret.
10. Dammalstrande krossar, siktare och liknande utrustning ska vara inbyggda eller utrustade på annat sätt som effektivt motverkar damning, t.ex. genom bevattning med dysor. Om krossen är inbyggd ska dammavsugning ske genom

filter. Borrutrustning ska vara utrustad med filter- och dammupptagningsanordningar. Damning från bandtransportören ska motverkas genom inkapsling och kjolar eller genom andra lika effektiva åtgärder.

Diffus damning från verksamhetsområdet och de enskilda vägar som leder till och från verksamhetsområdet ska vid behov motverkas genom vattenbegjutning.

11. Bolaget ska senast 3 månader efter att tillståndet har tagits i anspråk eller den senare tid som tillsynsmyndigheten bestämmer inge en plan med detaljerad utformning, placering och dimensionering av sedimentationsdammar och andra anläggningar för rening och bortledning av dag- och grundvatten från tåkten. Tillsynsmyndigheten får meddela de närmare föreskrifter som kan behövas, se pkt D1 nedan.
12. Kemiska produkter såsom petroleumprodukter inklusive farligt avfall ska förvaras i tankar innanför invallning eller i tråg som rymmer hela oljemängden. Anläggningen ska vara så utförd att den inte sätts ur funktion genom vattenfyllning vid nederbörd. Invallningar eller tråg ska vara utförda i material som är beständiga mot de förvarade produkterna.
13. På platser som används för oljehantering inklusive tankning samt under fordon och maskiner som parkerats eller uppställts för längre tid än två timmar ska marken skyddas eller vara beständig mot spill av petroleumprodukter.
14. Efterbehandling ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten och markägare och följa efterbehandlingsplanen M105, bilaga 1A, såvida inte tillsynsmyndigheten beslutar annat. Efterbehandling ska om möjligt ske efterhand som brytningsverksamheten fortskrider. Eventuell utsprängning av skyddshyllor får ske utanför brytområdesgränsen efter tillsynsmyndighetens godkännande. Se pkt D3 nedan. Samtliga efterbehandlingsåtgärder ska vara slutförda senast tre (3) år efter att tillståndstiden har gått ut.

15. När täkten avslutats ska området städas och alla maskiner, upplag och anordningar för verksamheten tas bort.
16. Sedan täktverksamheten avslutats och området efterbehandlats enligt villkoren i denna dom ska anmälan snarast göras till tillsynsmyndigheten.
17. Ett kontrollprogram - i vilket ska beskrivas hur besiktning och kontroll, såsom utsläppskontroll med angivande av mätmetod, frekvens och utvärderingsmetod, ska ske av verksamheten och miljöpåverkan från denna - ska lämnas till tillsynsmyndigheten senast tre månader efter det att denna dom vunnit laga kraft.

Delegerade frågor

Mark- och miljödomstolen överlåter med stöd av 22 kap. 25 § miljöbalken åt tillsynsmyndigheten att fastställa de ytterligare villkor som kan behövas enligt följande.

- D1. De villkor som kan behövas med avseende på placering och utformning av anläggningar för bortledande av dag- och grundvatten från täktområdet samt eventuella villkor om föroreningshalter och mängder.
- D2. De villkor som kan behövas avseende halter av föroreningar i de rena massor som får tas emot för återvinning och jordtillverkning.
- D3. De villkor som kan behövas med avseende på placering och utsprängning av s.k. skyddshyllor i anslutning till högre bergbranter i samband med efterbehandling. Skyddshyllan får härvidlag anbringas utanför brytområdets gräns.

Säkerhet

Tillståndet till täktverksamhet är för sin giltighet beroende av att sökanden ställer en ekonomisk säkerhet om 4 025 000 kronor för uppfyllandet av de villkor som meddelats ovan. Säkerheten ska godkännas av mark- och miljödomstolen och förvaras hos Länsstyrelsen i Östergötlands län.

Miljökonsekvensbeskrivningen

Mark- och miljödomstolen godkänner den i målet ingivna miljökonsekvensbeskrivningen.

Verkställighetsförordnande

Mark- och miljödomstolen förordnar med stöd av 22 kap 28 § första stycket miljöbalken att detta tillstånd får tas i anspråk även om det inte vunnit laga kraft (verkställighetsförordnande). En förutsättning för att verkställighetsförordnandet ska få tas i anspråk i den del som gäller vattenverksamhet är att sökanden hos länsstyrelsen ställer säkerhet för den ersättning som för en vattenverksamhet kan komma att utgå om domstolens dom ändras. Säkerheten ska prövas av länsstyrelsen.

Igångsättningstid och Arbetstid

Mark- och miljödomstolen bestämmer med stöd av 22 kap. 25 § andra stycket miljöbalken dels den tid inom vilken tillståndet till den miljöfarliga verksamheten (utökad brytningstakt i bergtäkterna samt torvtäkt) ska ha tagits i anspråk, dels arbetstiden för arbeten avseende vattenverksamhet, till tre (3) år vardera efter att denna dom vunnit laga kraft.

Oförutsedd skada

Anspråk enligt 24 kap. 13 § miljöbalken på grund av oförutsedd skada till följd av vattenverksamheten ska, för att få tas upp till prövning, framställas till domstolen inom 15 år från arbetstidens utgång.

Prövningsavgift

Mark- och miljödomstolen ändrar inte den i beslut den 25 februari 2013 fastställda prövningsavgiften.

BAKGRUND

Bergtäkterna Ludden och Gäverstad i Söderköpings kommun ligger nära varandra och utgör redan befintliga täkter med en samordnad produktion. Täktverksamhet har bedrivits i området sedan 1980. Den samordnade produktionen från de båda bergtäkterna har under de senaste åren varit ca 300 000-450 000 ton berg per år. Bergtäkterna står för en betydande del av regionens försörjning av bergmaterial för bygg- och anläggningsändamål. Ballastprodukter av god kvalitet produceras och används vid exempelvis vägbyggnation samt tillverkning av asfalt och betong. Berggrunden vid Ludden och Gäverstad är av Sveriges Geologiska Undersökning (SGU), beträffande användning för ballaständamål, klassificerad som bergkvalitetsklass 1, dvs. den bästa klassificeringen. Det bergmaterial som bryts ut i Ludden har däremot dokumenterat mycket goda egenskaper för sådan produktion, vilket innebär att material från Ludden kan ersätta motsvarande produkter av naturgrus. Uttag av naturgrus eller långväga transporter från andra täkter kan därmed undvikas. Bergarten inom en bergtäkt är sällan helt homogen. På samma sätt finns vanligtvis skillnader mellan olika täkter. Genom att nyttja båda bergtäkterna i Ludden och Gäverstad tillskapas möjligheter till s.k. selektiv brytning, dvs. brytning och förädling av ett visst bergmaterial anpassat till ett mer specifikt användningsändamål. Tillståndet för Ludden löper ut den 31 december 2013 och behovet av berg, särskilt med hög kvalitet, är fortsatt stort och förväntas öka. Syftet med ansökan är att trygga regionens råvaruförsörjning av detta material.

TIDIGARE BESLUT

För verksamheten vid Ludden gäller ett tillstånd enligt miljöbalken meddelat den 2 september 2003 av Länsstyrelsen i Östergötland, Miljövårdsenheten, dnr 541-16141-02, vilket medger en brytning av 3 miljoner ton berg med ett maximalt årligt uttag om 350 000 ton berg på fastigheterna X XX, XY. Tillståndet gäller till och med den 31 december 2013.

För verksamheten vid Gäverstad gäller ett tillstånd enligt miljöbalken meddelat den 27 december 2007 av Länsstyrelsen i Östergötlands län, Miljöprövningsdelegationen, dnr 551-20911-06, vilket medger en brytning av 6 miljoner ton berg med ett maximalt årligt uttag om 550 000 ton berg på fastigheten XXY. Tillståndet gäller till och med den 31 december 2027.

ANSÖKAN

Yrkanden (så som sökandens talan slutligt bestämts)

Sand & Grus AB Jehander (nedan bolaget) ansöker om tillstånd enligt miljöbalken för utökad och fortsatt verksamhet vid bolagets **bergtäkter** på fastigheterna X, XX, XY respektive XXY samt **torvtäkt** på fastigheterna Ludden XY och YY i Söderköpings kommun, innefattande

- (i) uttag och förädling för leverans av högst 650 000 ton berg per år, med möjlighet att under maximalt nio år öka det årliga uttaget till högst 1 000 000 ton berg, inom de bryt- och verksamhetsområden som framgår av ritning M103 i bilaga 1A,
- (ii) uttag och förädling för leverans och jordtillverkning av högst 150 000 kubikmeter (m³) torv, inom de bryt- och verksamhetsområden som framgår av ritning M103 i bilaga 1A,
- (iii) tillverkning av anläggningsjord om högst 20 000 ton per år.

Bolaget ansöker vidare beträffande fastigheterna X, XX, XY samt YY om tillstånd till

- (iv) införsel, mellanlagring, förädling och återvinning av inerta rivningsmassor såsom tegel, betong och asfalt samt entreprenadberg om högst 40 000 ton per år,
- (v) införsel och återvinning av rena jord- och schaktmassor om högst 15 000 ton per år för jordtillverkning,
- (vi) införsel av rena jord- och schaktmassor om högst 25 000 ton per år för anläggning av bullervallar och efterbehandling av täkten,

allt i huvudsaklig överensstämmelse med vad som anges nedan i denna ansökan jämte bilagor.

Bolaget ansöker vidare om tillstånd enligt miljöbalken att

- (i) inom fastigheterna X och XX avsänka grundvattennivån till lägst -10 meter inom det markerade brytområde för berg som framgår av ritning M103 i bilaga 1A,
- (ii) inom fastigheterna XY och YY avvattna det markerade brytområdet för torv som framgår av ritning M103 A i bilaga 1A, samt
- (iii) utföra och bibehålla erforderliga anläggningar för bortledning av inläckande dag- och grundvatten i bergtäkten samt för avvattning av torvområdena,

allt i huvudsaklig överensstämmelse med vad som anges nedan i denna ansökan jämte bilagor.

Bolaget ansöker om dispens enligt 11 kap. 14 § 2 st. miljöbalken för att utföra markavvattning enligt punkten (ii) ovan.

Bolaget hemställer vidare att mark- och miljödomstolen

- (i) bestämmer att tillståndet ska gälla i 35 år från den tidpunkt som bolaget skriftligen underrättar tillsynsmyndigheten om att man avser ta det nya tillståndet i anspråk;
- (ii) bestämmer igångsättningstiden enligt 22 kap. 25 § 2 st. miljöbalken till tre (3) år från lagakraftvunnet tillstånd;
- (iii) bestämmer tiden enligt 22 kap. 25 § andra st. miljöbalken, då arbetena hänförliga till vattenverksamheten ska vara utförda, till tre (3) år ifrån lagakraftvunnet tillstånd;
- (iv) bestämmer den tid enligt 24 kap. 13 § tredje st. miljöbalken inom vilken anspråk på ersättning i anledning av oförutsedda skador av vattenverksamhet ska framställas till femton (15) år räknat från utgången av den av domstolen bestämda arbetstiden;
- (v) fastställer de villkor som föreslås nedan;
- (vi) meddelar verkställighetstillstånd, dvs. förklarar att tillståndet får tas i anspråk även om domen inte har vunnit laga kraft; samt
- (vii) godkänner den till ansökan fogade miljökonsekvensbeskrivningen, bilaga B.

Bolaget hemställer slutligen att 2003 års tillstånd respektive 2007 års tillstånd ska upphöra att gälla vid den tidpunkt som bolaget skriftligen underrättar tillsynsmyndigheten om att man avser ta det nya tillståndet i anspråk.

Förslag till villkor

1. Om inte annat framgår av nedan angivna villkor, ska verksamheten bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad bolaget angivit i ansökningshandlingarna eller i övrigt uppgivit eller åtagit sig i målet.
2. Uttag av berg får ske lägst till de nivåer som är angivna på exploateringskarta M104 i bilaga 1 A.
3. Gräns för verksamhetsområde och fixpunkter ska vara tydligt utmärkta i terrängen under hela verksamhetstiden. Skadad gränsmarkering ska ersättas med ny. På avsnitt med uppenbara olycksrisker ska skyltar sättas upp som tydligt uppmärksammar allmänheten om riskerna med att beträda området.
4. Befintlig träd- och buskvegetation kring täkten ska i lämplig utsträckning lämnas orörd under brytningstiden.
5. Ljudnivån från täktverksamheten ska begränsas så att det inte ger upphov till högre ekvivalenta ljudnivåer utomhus vid bostadshus än:
 - 50 dB(A) dagtid (helgfri måndag-fredag 07-18),
 - 45 dB(A) kvällstid (18-22) samt dagtid lör- sön- och helgdagar (07-18),
 - 40 dB(A) nattetid (22-07)

Ovanstående begränsningsvärden ska gälla fullt ut från och med den dag som infaller tre år efter att tillståndet har vunnit laga kraft. Före nämnda datum får bullernivåerna dagtid (helgfri måndag - fredag 07-18) uppgå till högst 55 dB (A).

Den momentana ljudnivån nattetid (kl. 22-07) får, under hela tillståndstiden, inte överstiga 55 dB(A).

Buller ska kontrolleras genom immissionsmätningar eller genom närfältsmätningar och beräkningar. Kontroll ska ske så snart det skett förändringar av verksamheten som kan medföra ökade bullernivåer, dock minst en gång vart tredje år. Om något av värdena överskrids vid en kontroll ska åtgärder vidtas så att värdet innehålls vid en uppföljande kontroll inom tre månader från dagen för överskridandet. Villkoret ska anses uppfyllt om värdet inte överskrids vid den uppföljande kontrollen.

6. Vid sprängning får markvibrationer inte överskrida 4 mm/s vid närmaste bostad uttryckt som högsta svängningshastighet i vertikalled.

Kontroll av markvibrationer ska ske minst två gånger per år genom mätning vid minst ett närliggande bostadshus. Mätning ska följa svensk standard, för närvarande SS 460 4866*
7. Luftstötstångor till följd av sprängning får vid bostadshus inte överstiga 100 Pa mätt som frifältsvärde.

Kontroll av luftstötstång ska ske minst två gånger per år vid minst ett närliggande bostadshus.
8. Sprängning får endast ske helgfria vardagar mellan kl 13 och 16. Bolaget ska vid sprängning vidta åtgärder så att stenkastning inte förekommer utanför avspärrat område. Sprängning ska utföras så att luftstötstång, ljudknallar och vibrationer vid bebyggelse och andra platser där allmänheten befinner sig begränsas. Vid sprängning ska täktområdet vara avspärrat från allmänheten. Närboende ska förvarnas. Schema för sprängningar ska upprättas och signaler för förvarning ska bestämmas efter samråd med tillsynsmyndigheten.
9. Dammalstrande krossar, siktar och liknande utrustning ska vara inbyggda eller utrustade på annat sätt som effektivt motverkar damning, t.ex. genom bevattning med dysor. Om krossen är inbyggd ska dammavsugning ske genom filter. Borrutrustning ska vara utrustad med filter- och dammupptagningsanordningar. Damning från bandtransportören ska motverkas genom inkapsling och kjolar eller genom andra lika effektiva åtgärder.

Diffus damning från verksamhetsområdet och de enskilda vägar som leder till och från verksamhetsområdet ska vid behov motverkas genom vattenbegjutning.
10. Kemiska produkter såsom petroleumprodukter inklusive farligt avfall ska förvaras i tankar innanför invallning eller i tråg som rymmer hela oljemängden. Anläggningen ska vara så utförd att den inte sätts ur funktion genom vattenfyllning vid nederbörd. Invallningar eller tråg ska vara utförda i material som är beständiga mot de förvarade produkterna.
11. På platser som används för oljehantering inklusive tankning samt under fordon och maskiner som parkerats eller uppställts för längre tid än två timmar ska marken skyddas eller vara beständig mot spill av petroleumprodukter.
12. Efterbehandling ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten och markägaren och följa efterbehandlingsplanen M105, bilaga 1A, såvida inte till-

synsmyndigheten beslutar annat. Efterbehandling ska om möjligt ske efterhand som brytningsverksamheten fortskrider. Samtliga efterbehandlingsåtgärder ska vara slutförda senast tre (3) år efter att tillståndstiden har gått ut.

13. För fullgörandet av efterbehandlingen av täkten ska det finnas en ekonomisk säkerhet om 4 025 000 kronor.
14. När täkten avslutats ska området städas och alla maskiner, upplag och anordningar för verksamheten tas bort.
15. Sedan täktverksamheten avslutats och området efterbehandlats enligt villkoren i denna dom ska anmälan snarast göras till tillsynsmyndigheten.
16. Ett kontrollprogram - i vilket ska beskrivas hur besiktning och kontroll, såsom utsläppskontroll med angivande av mätmetod, frekvens och utvärderingsmetod, ska ske av verksamheten och miljöpåverkan från denna - ska lämnas till tillsynsmyndigheten i god tid före tillståndet tas i anspråk, dock senast tre månader efter det att denna dom fått laga kraft.

Av ansökan framgår bl.a. följande.

Rådighet

Uttagsanordningarna för grundvattenbortledningen är belägna på fastigheterna X och XX. Såsom ägare till fastigheten har bolaget nödvändig vattenrättslig rådighet.

Att bolaget har erforderlig rådighet över det vatten som berörs av markavvattningen följer av lag, se 2 kap 4 § 3 p lagen (1998:812) om särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. Oaktat detta har bolaget, i syfte att säkerställa sin behörighet att vidta de åtgärder som erfordras för markavvattningen, även erhållit förfoganderätt över torvområdena genom nyttjanderättsavtal med berörda fastighetsägare.

I förhållande till de dikesföretag som berörs av vattenavledningen har rådighet säkrats genom särskild överenskommelse.

Samhällsekonomisk nytta enligt 11 kap 6§ miljöbalken

Skadorna och olägenheterna av de ansökta vattenverksamheterna är högst begränsade och kan i huvudsak hänföras till ett fåtal brunnar som möjligen kan komma att påverkas av sänkt grundvattennivå i täktens närområde. Någon större påverkan på brunnarna bedöms dock inte uppstå. Mot detta ska vägas att vattenverksamheten

syftar till att trygga råvaruförsörjningen av berg, särskilt med hög kvalitet, vilket kan ersätta motsvarande produkter av naturgrus.

Markavvattningen syftar huvudsakligen till att möjliggöra brytning av torv för egen jordproduktion. Jehander bedömer att det billigaste alternativet till egen torv skulle vara att använda torv från Jehanders befintliga torvtäkt i Ledinge i Norrtälje kommun för jordtillverkning i Ludden. Jehander bedömer då att kostnadsbesparingen med att bryta egen torv i Ludden skulle uppgå till ca 220 kronor per ton, inberäknat transportkostnader. Med en årlig produktion av 15 000 ton jord med 25 procent torvinblandning (dvs. 3 750 ton torv) kan alltså kostnadsbesparingen uppskattas till 825 000 kronor per år. Vidare bör följande beaktas. De aktuella områdena utgörs av i princip obrukbar jordbruksmark utan några väsentliga biologiska värden. Avvattningen medför därför en mycket begränsad skada. Behovet av transporter minskar jämfört med om motsvarande mängder torv skulle levereras från Ledinge till Ludden, en transportsträcka på 23 mil enkel väg. Transportbehovet minskar med 48 000 tonkilometer per år och koldioxidutsläppen minskar med 60 ton per år. Under drifttiden planeras det södra och en del av det västra torvområdet kunna användas som upplagsytor vilket kommer att möta ett angeläget behov då bottenytan inne i Ludden-täkten minskar i takt med att brytningen går på djupet. Med den metod för kontroll och pumpning av vatten som redovisades vid huvudförhandlingen ökar förutsättningarna för en jämnare reglering av vattenflödet nedströms. Detta förutsätter att åtminstone det västra torvområdet bryts ut. I ett efterbehandlingsskede planeras delar av torvområdena omvandlas till ett viltvatten som gynnar den biologiska mångfalden.

Verksamhetsbeskrivning

Täktverksamhet

Täktverksamheten innefattar, förutom själva uttaget och förädling av berg och torv, även avbaning och trädfällning, borring, sprängning, krossning, skutknackning, lastning och sortering samt masshantering. Utbruten torv nyttjas för tillverkning av anläggningsjord. Brytområdet kommer sedermera att användas till upplagsytor.

Produktionen av bergkross bedöms normalt inte överstiga 650 000 per år. Under enstaka år bedöms dock produktionen kunna uppgå till högst 1 000 000 ton varför bolagets yrkande omfattar ett sådant ökat uttag under begränsad tid. Totalt beräknas den brytbara mängden berg uppgå till ca 20 miljoner ton och den totala brytningstiden beräknas uppgå till ca 30-35 år.

Såvitt avser Gäverstad är verksamhets- och brytområdesgränserna i stort desamma som i nuvarande tillstånd och brytning planeras även ske ner till samma lägsta nivå, dvs. +76 respektive +77.

Beträffande Ludden har däremot verksamhets- och brytområdesgränserna utvidgats något bl.a. för att möjliggöra brytning på djupet. Brytning planeras ske ner till -10, vilket är att jämföra med +35 enligt nuvarande tillstånd. Det planerade brytdjupet kan komma att medföra en lokal avsänkning av grundvatten.

Verksamheten kommer att bedrivas med bullerdämpad bergborrmaskin som är försedd med anordning för uppsugning och uppsamling av damm. Under ett normalår beräknas sprängningstillfällena uppgå till ca 13 och under ett år med maximalproduktion till ca 20 tillfällen. Skutknackning sker under ca fem dagar efter varje sprängningstillfälle och kommer att vidtas så nära som möjligt där senaste salvan sprängts och vid bergvägg för bullerskydd. I Gäverstad kommer normalt ingen krossning att ske utan ballastmaterialet transporteras till Ludden för vidare förädling. Krossningsanläggningen i Ludden är i nuläget placerad i sydvästra delen men när tillräckligt utrymme finns på nuvarande bottennivån (+35) kommer anläggningen att flyttas ned. Kross- och siktanläggningen liksom transport- och upplagsytor dammbekämpas vid behov genom bevattning.

Brytning av torv kommer att ske med grävmaskin ner till jordlagret. Då torvmäktigheten varierar inom de två brytområdena är det inte möjligt att begränsa brytningen till en viss bottennivå.

Återvinning och tillverkning av anläggningsjord

Bolaget planerar även att ta emot och återvinna inerta rivningsmassor såsom tegel, betong, asfalt, rena jord- och schaktmassor samt entreprenadberg. Massorna kommer i möjligaste mån att återvinnas för vidare försäljning och i övrigt att användas vid den successiva efterbehandlingen av täkterna. Allt entreprenadberg förutses kunna vidareförsäljas.

Masshantering kommer att ske inom brytområden i Ludden och på sikt inom iordningsställda torvområden.

Anläggningsjord kommer att tillverkas genom att rena jordmassor blandas upp med torv, sand och övrigt finmaterial som tas emot utifrån eller uppstår i produktionen.

Vattenverksamhet

Det planerade brytdjupet -10 i Ludden kan komma att medföra en lokal av- sänkning av grundvatten. Vattenmängden som behöver pumpas förväntas dock inte öka avsevärt eftersom inläckage av grundvatten bedöms vara begränsat. Bortledning av

yt- och grundvatten från bergtäkten kommer att ske genom att vattnet pumpas till en nyanlagd sedimentationsdamm. Vid fullt utbruten täkt enligt denna tillståndsansökan beräknas bortledningen av vatten uppgå till ca 50 000 m³/år.

Torvbrytningen medför att berörda områden behöver avvattnas under bryttiden, något som planeras ske genom dikning samt pumpning. Antaget att torven innehåller 90 % vatten beräknas torvområdet innehålla ca 170 000 m³ vatten, vilket tillsammans med tillrinnande vatten är den volym som behöver pumpas bort. Pumpning kommer så långt möjligt styras till att följa naturliga årliga flödesvariationer i området. Pumpning kommer även att anpassas så att tillskott av vatten sker då det finns kapacitet i dikessystemet nedströms. Efter avslutad torvbrytning stängs installerade pumpar av och diken återställs varmed avrinningen i det berörda området i stort återgår till nuvarande situation.

Arbetstider

Normal arbetstid planeras till kl.07.00-18.00 helgfria vardagar. Följande utsträckta arbetstider planeras:

- krossning helgfria vardagar kl.18-21 under tiden första september till sista april
- masshantering, in- och uttransporter samt utlastning helgfria vardagar även kl.06.30-07.00
- masshantering, in- och uttransporter samt utlastning helgfri månd-torsd även kl.18-21 under tiden första september till sista april

För att minska störningarna under sommaren avser Jehander att endast bedriva täktverksamheten kl.07.00-16.30 under tiden 15 juni till 15 augusti. Under denna period kommer varken borrhning, sprängning eller skutknackning att förekomma.

Ansökan omfattar möjlighet för tillsynsmyndigheten att om särskilda skäl föreligger medge undantag från de tider som anges i villkor.

Transporter

Alla transporter till och från täkten kommer att ske med lastbil. Lastbilstransporterna kommer att gå till väg 799 och normalt sedan i huvudsaklig riktning norrut. Ett begränsat antal transporter bedöms gå söderut till lokal avsättning i Söderköpings närområde. Jehander bedömer att 80-85 % av transporter går norrut i dagsläget.

Den kombinerade täkt- och återvinningsverksamheten bidrar till att minska antalet tomma transporter. Ombyggnaden av väg 799 kommer att medföra ökad trafiksäkerhet vid den nya anslutningen till täktens in- och utfart. Det verkliga antalet transporter per dag kan variera beroende på årstid och efterfrågan.

Även fortsättningsvis bedöms 80-85 % av transporterna gå norrut på väg 799 men detta kan variera vissa år i samband med större anläggningsprojekt. Senaste trafikmätningen på väg 799 gjordes år 1999 då årsdygnstrafiken uppmättes till 3060 st fordonsrörelser. Enligt praxis ökar trafikmängderna generellt med 1,5 % årligen. En uppräknig till år 2010 ger en årsdygnstrafik på 3605 st fordonsrörelser på väg 799.

Trafikökningen från täkten och norrut på väg 799 beräknas bli ca 4,40 % under ett år med maximal produktion i täkten och motsvarande 1,74 % under år med normal produktion.

Efterbehandling

Inom Luddens brytområde kommer en täktsjö att bildas efter avslutad täktverksamhet där vattenytan beräknas ligga runt + 51. Den södra tätkanten kommer delvis att bestå av ett flackt strandområde där sjön blir lättillgänglig. I övrigt kommer höga bergskanter att lämnas kvar. I nordöstra delen anläggs en passage mot norr samt en strandremsa. Branta bergväggar kan lämnas kvar i vädersträck som är gynnsamma för fågellivet, ex. sydvästläge. En brant bergskärning som möter vattenytan kan lämnas i nordväst. Säkerhetsaspekter för utformning av området innan täkten är helt vattenfylld kommer att diskuteras med tillsynsmyndigheten.

Torv kommer att brytas enligt avsnitt 3.1.2 i MKB:n. Zon 1 och eventuell zon 2 kommer att återfyllas med rena massor och beredas för att användas som upplagsyta. När täktverksamheten är avslutad kan ytorna användas för skogsbruket eller rivas upp och påföras jordmassor så att brukning av marken kan ske. I zon 3 (a och b) samt eventuellt zon 2 kommer dammen som skapas att behållas som viltvatten.

Efter avslutad täktverksamhet i Gäverstad kommer området att återställas till skogsmark. Tätkanterna släntas ner och ansluts mjukt till omkringliggande marknivåer för att smälta in i landskapet. En plan kan kvarlämnas för framtida skogsbruk.

Miljökonsekvensbeskrivningen

Lokalisering

Bergtäkterna Ludden och Gäverstad är belägna ca 7 km söder om Norrköping och ca 3,5 km nordost om Västra Husby tätort i Söderköpings kommun.

För Gäverstad planeras verksamhets- och brytområdesgränserna vara desamma som i gällande tillstånd så när som på en inskränkning i sydöstra delen av brytområdet där hänsyn tagits till inventerat naturvärde. Brytområdet utgör totalt ca 15 ha.

För Ludden har verksamhets- och brytområdesgränserna utvidgats något åt söder, sydväst och norr jämfört med gällande tillstånd, i syfte att brytning ska kunna ske

på djupet samtidigt som efterbehandling underlättas. Det utökade brytningsområdets areal uppgår totalt till ca 20 ha.

De två brytområdena för torv utgör totalt 4,5 respektive 3,3 ha.

Täktområdet är beläget i ett långsmalt höjdstråk med relativt höga berg. Norr och väster om Ludden finns inslag av jordbruksmark. Söder och öster om Ludden samt vid Gäverstad sträcker sig ett större sammanhängande skogsområde med övervägande barrskog ut. Strax väster om Ludden återfinns väg 799 vilken utgör transportvägen till såväl Ludden som Gäverstad.

Närmast belägna bostadshus är fritidsbostaden Skogstorpet, direkt söder om Ludden, på ett avstånd om ca 40 meter från verksamhetsgränsen.

Den ansökta verksamheten berör inte några utpekade riksintresseområden, naturreservat eller Natura 2000-områden och omfattas inte heller av något annat områdesskydd enligt 7 kap miljöbalken.

Påverkan på naturmiljö, landskapsbild och friluftsliv

Större delen av området är sedan tidigare exploaterad mark. Marken i brytområdena för torv har dock inte tidigare använts för industriellt ändamål men områdena saknar höga naturvärden.

Vid genomförd naturmiljöinventering identifierades två områden med höga naturvärden. I sydöstra delen av verksamhetsområdet för Gäverstad påträffades en brant med gamla tallar, grova lövträd samt död ved och ett stort exemplar av klibbticka. Strax söder om Luddens verksamhetsområde finns en ekbacke med sex grövre ekar varav det på en av ekarna växer rödlistad ekticka och en signalart för gammal ek. För att skydda de inventerade naturvärdena har dock verksamhetsgränserna justerats och naturvärdena kommer inte att påverkas av den ansökta verksamheten.

Såvitt avser landskapsbilden har den planerade täktverksamheten bedöms medföra en stor lokal påverkan på landskapsbilden inom och i direkt närhet till täkterna men konsekvensen härav bedöms bli liten då täkterna redan är etablerade i området. Påverkan på landskapsbilden i sin helhet bedöms bli mycket liten då insynen i täkterna är klart begränsad.

Friluftslivet i området kommer främst att påverkas av den ansökta verksamheten genom buller och sprängningar. Jämfört med dagens situation minskar dock påverkan av buller efterhand som krossanläggningarna flyttas ner i Ludden. Konsekvensen för friluftslivet bedöms bli begränsad.

Vid avslutad efterbehandling bedöms området ha fått ett högre värde i form av miljöer som kan gynna den biologiska mångfalden samt rekreation och friluftsliv.

Påverkan på kulturmiljö

Den planerade verksamheten ligger inte inom något område av riksintresse för kulturmiljövård. Inom befintligt brytområde för Ludden saknas registrerade kulturmiljöobjekt. I Gäverstad har tidigare funnits ett kulturminnesobjekt som Jehander, i samråd med Länsstyrelsen i Östergötlands län, låtit gräva ut.

Inom ramen för förevarande ansökan har en arkeologisk utredning omfattande torvområdena med kantzoner gjorts, varvid två skyddsvärda objekt konstaterades. För att undvika påverkan på ett av objekten har verksamhetsområdesgränsen justerats. Det andra objektet, en gränssten, ligger inom de delar av Ludden som planeras brytas ut. För att undvika skada på gränsstenen bedöms en flytt av objektet kunna ske i samråd med länsstyrelsen. Dessförinnan kommer gränsstenen att förses med skydd under drifttiden.

Påverkan på grundvattennivåer och utsläpp till vatten

Bortledning av vatten från bergtäkten i Ludden kan komma att påverka grundvattennivåerna i täktens närområde i viss mån. Då det inte finns någon hydraulisk kontakt i större omfattning visar dock den hydrologiska rapporten som Jehander låtit upprätta, att en framtida avsänkning i täkten sannolikt inte kommer att ha någon negativ påverkan på brunnar i närområdet. Eventuella sänkningar av grundvattennivån kommer att följas upp i kontrollprogram för verksamheten.

I takt med att torven bryts ut beräknas avrinningen i brytområdet öka. Nuvarande flödesregim bedöms dock kunna bibehållas genom anordning av dammar och magasineringsbuffert. Temporär pumpning av vatten kommer att anpassas till den kapacitet som finns i dikessystem nedströms. Nivåmätning i dikessystem nedströms har påbörjats och utformningen av flödesregleringar kommer att föreslås i kontrollprogram för verksamheten.

Användningen av sprängämne kommer att ge upphov till utsläpp av kväve till vatten i täkten. Särskilda försiktighetsmått, såsom dammar och översilningsytor, kommer dock att vidtas för att reducera såväl kväve som finpartiklar. Tillskottet av kväve bedöms ha mycket begränsad påverkan på recipienternas växt- och djurliv.

Efter vidtagna skyddsåtgärder bedöms den ansökta verksamhetens påverkan på vatten bli marginell och påverkan begränsas till vatten lokalt i täktområdet.

Buller, vibrationer och luftstötväg

Buller som uppstår från verksamheten förekommer dels som ett kontinuerligt ljud från bl.a. stenkross och fordon, dels i form av korta ljudstötter vid sprängning. Bullerberäkningar, har genomförts utifrån ett "värsta fall-scenario", med maximal bullerexponering i förhållande till närmast belägna bostadshus. Givet att vissa skyddsåtgärder vidtas ger beräkningarna vid handen att Naturvårdsverkets riktlinjer för externt industribuller kommer att innehållas.

För att bedöma verksamhetens påverkan avseende sprängningsinducerade markvibrationer och luftstötsvågor, har Jehander låtit utföra en risk- och vibrationsutredning genom WSP Akustik. Utredningen visar att beräknade nivåer för såväl markvibrationer som luftstötsvågor ligger klart under de nivåer som anges enligt Svensk Standard och som följer av gällande praxis.

Damning

Vid normal drift ger täktverksamheten inte upphov till spridning av damm i någon större omfattning och den ansökta verksamhetens bidrag till luftföroreningar bedöms i sammanhanget som liten.

För att minska spridning av damm finns upprättade rutiner som bl.a. omfattar vattenbegjutning av transport- och upplagsytor. Vidare är krossar, siktar och transportband försedda med utrustning för bevattning.

Transporter

Miljökonsekvenser avseende transporter och trafiksäkerhet är i allt väsentligt kopplat till transporter på väg 799. Antalet lastbilstransporter från täktverksamheten är delvis beroende av marknadsläge men kan uppgå till 194 fordonsrörelser till och från verksamheten per dag i genomsnitt, dvs 97 transporter in och 97 transporter ut, under ett normalår.

Under ett år med maximalt uttag om upp till 1 000 000 ton berg kan antalet fordonsrörelser uppgå till 296 st (148 in och 148 ut) i genomsnitt.

Att täktverksamheten kombineras med återvinning innebär att antalet tomma transporter minskar.

Ökningen av tung trafik kan innebära en högre olycksrisk och kan även upplevas som störande med avseende på buller och damning. Trafiksäkerhetssituationen vid in- utfart till täkten har förbättrats efter omläggningen av väg 799 som slutfördes under 2012.

Efterbehandling

Inom HeidelbergCement-koncernen läggs stor vikt på efterbehandling och återställande av täktområden. Koncernen har tagit fram ett dokument, "Promotion of Bio-

diversity at the Mineral Extraction Sites of HeidelbergCement", i vilket man har sammanställt förslag och fastlagt rutiner för hur efterbehandlingar av koncernens täkter skall hanteras och utföras.

Jehander har inför denna tillståndsansökan tagit fram en ny efterbehandlingsplan. I efterbehandlingsplanen läggs stort fokus vid biologisk mångfald samt på att skapa naturtyper som är lämpliga i området. Förslaget på efterbehandling följer i allt väsentligt koncernens riktlinjer.

Säkerhet

Bolaget föreslår att den ekonomiska säkerheten för efterbehandlingen ska uppgå till 4 025 000 kr enligt beräkning i bilaga D i ansökan.

INKOMNA YTTRANDEN

Naturvårdsverket har avstått från att yttra sig i ärendet.

SGU, Sveriges Geologiska Undersökning ser positivt på ansökan då det produceras helkrossad ballast för betong vilket bidrar till utfasning av naturgrus användningen. Det är även positivt att det bryts från två områden så att behoven från samtliga användningsområden kan tillgodoses. Det bör anläggas någon form av sedimentationsbassäng för behandling av dräneringsvattnet från torvtäkten. SGU delar sökandens slutsatser avseende det uppskattade påverkansområdet för grundvattenbortledningen. En grundvattennivålogger bör installeras i drickvattenbrunnen i sprickzonen väster om täkten (Ludden 6:39) då risken för påverkan är störst här.

Länsstyrelsen i Östergötlands län tillstyrker i huvudsak ansökan och anför bl.a. följande.

Länsstyrelsen anser att de yrkanden som bolaget gör samt de villkor som bolaget har föreslagit för verksamheten kan godtas med undantag för vad som anføres nedan.

Tillståndstiden

Bolaget har yrkat att tillstånd ska medges för en period om 35 år från och med den tidpunkt som bolaget skriftligen underrättar tillsynsmyndigheten om att man avser att ta det nya tillståndet i anspråk. Länsstyrelsen anser att tillstånd till täktverksamhet bör tidsbegränsas och att 35 år är en omotiverat lång tidsperiod. Teknisk utveckling och ökade kunskaper leder till att miljökraven ändras och skärps. Vid ny tillståndsprövning, som blir nödvändig om verksamheten ska fortsätta ytterligare, kan en motiverad uppdatering av villkoren göras, bl.a. med hänsyn till vad som då är bästa möjliga teknik. Verksamhetsutövaren får då på nytt ansvara för att verksamhetens konsekvenser utreds. Miljöprövningsdelegationen bedömer att en tillståndstid om 20 år ger utrymme för att kunna följa en långsiktig planering med avseende på bl.a. investeringar i modern teknik och att det efter 20 år är skäligt att ompröva verksamheten med hänsyn till ovanstående resonemang. Tillstånd bör därför medges till och med 2033-12-31.

Arbetstider

Bolaget har inte föreslagit några villkor för arbetstider. Länsstyrelsen anser att villkor som reglerar arbetstider för verksamheten behövs. Länsstyrelsen bedömer att verksamheten kan uppfattas som störande även om föreslaget bullervillkoret innehålls. Mot bakgrund av antalet boende i närområdet bedömer Länsstyrelsen därför att det finns skäl att reglera arbetstiderna. Länsstyrelsen anser att verksamhet ej bör tillåtas nattetid samt under helger. Av den bullerutredning som redovisats i ansökningshandlingarna framgår att det främst är efterkrossdelen med tillhörande sortering som beräknas vara i drift under kvällstid. Vid oförutsedda tillfälliga behov av material, t.ex. med anledning av olycka eller liknande, bör tillsynsmyndigheten emellertid kunna medge undantag från de arbetstider som föreskrivs. Mot bakgrund av detta anser Länsstyrelsen att villkor för arbetstider ska utformas enligt följande.

Täktverksamhet samt underhållsarbeten som kan verka störande för omgivningen får endast bedrivas helgfri måndag — fredag kl. 07.00 — 18.00. Efterkrossning med tillhörande sortering och lagerhantering får därutöver utföras helgfri måndag — fredag kl. 18.00 — 22.00.

Om det föreligger särskilda skäl får tillsynsmyndigheten medge undantag från de tider som anges i villkoret.

Buller

Bolaget har föreslagit villkor för buller. Bolaget yrkar att de begränsningsvärden som föreslås ska börja gälla först tre år efter att tillståndet vunnit laga kraft och att bullernivåerna dagtid under angiven tidsperiod ska tillåtas uppgå till 55 dB (A).

Länsstyrelsen bedömer mot bakgrund av att det är en sedan länge etablerad verksamhet att det inte finns skäl att föreskriva andra begränsningsvärden under en inledande period. Länsstyrelsen anser att de begränsningsvärden som föreslås ska gälla omedelbart.

Bolaget yrkar även att de ekvivalentvärden som föreslås ska baseras på de tidsperioder som anges i villkoret. Länsstyrelsen anser mot bakgrund av att täktverksamhet är en verksamhet som typiskt innehåller olika drifttillstånd, att den ekvivalenta ljudnivån ska bestämmas för varje sådant tillstånd.

Utifrån ovanstående anser Länsstyrelsen att villkor för buller ska föreskrivas enligt följande.

Ljudnivån från den samlade verksamheten får inte överskrida följande värden utomhus vid bostäder:

	<i>Klockslag</i>	<i>Ekvivalent ljudnivå</i>	<i>Momentan</i>
<i>Vardagar</i>	<i>07—18</i>	<i>50 dB (A)</i>	
<i>Kvällar</i>	<i>18-22</i>	<i>45 dB (A)</i>	
<i>Nattetid</i>	<i>22-07</i>	<i>40 dB (A)</i>	<i>55 dB(A)</i>

Buller ska kontrolleras genom immissionsmätningar eller genom närfältsmätningar och beräkningar. Kontroll ska ske så snart det skett förändringar av verksamheten som kan medföra ökade bullernivåer, dock minst en gång vart tredje år.

Om något av värdena överskrids vid en kontroll ska åtgärder vidtas så att värdet innehålls vid en uppföljande kontroll inom tre månader från dagen för överskridan-

det. Villkoret ska anses uppfyllt om värdet inte överskrids vid den uppföljande kontrollen.

Hantering av utgående vatten

Länsstyrelsen framförde i samband med komplettering av ansökan att bolaget bör presentera förslag till villkor rörande den mängd vatten som ska tillåtas att pumpas från anläggningen till mottagande dike. Bolaget har framfört att de anser att denna fråga bör hanteras inom verksamhetens kontrollprogram snarare än som villkor. Mot bakgrund av att recipienten kommer att påverkas av vatten som inte tidigare avletts denna väg samt de risker för översvämning som konstaterats nedströms verksamheten vidhåller Länsstyrelsen att det är skäligt att mängden utpumpat vatten från anläggningen regleras genom villkor. Länsstyrelsen anser att syftet med ett kontrollprogram bör vara att kontrollera att villkoren sedan följs. Mot bakgrund av ovanstående anser Länsstyrelsen att bolaget bör föreläggas att utreda och föreslå villkor som reglerar vilka mängder vatten som kan tillåtas att pumpas ut från verksamheten. Länsstyrelsen konstaterar att någon precisering av utformning och dimensionering av de sedimentationsdammar som föreslås inte har presenterats. Mot bakgrund av detta anser Länsstyrelsen att det bör delegeras åt tillsynsmyndigheten att föreskriva de eventuella ytterligare villkor som kan behövas med avseende på hantering av utgående vatten från verksamheten.

Mottagning av massor

Länsstyrelsen anser att det ska fastslås i tillståndet att rena massor ska definieras i enlighet med de halter och utlakning från avfall som återvinns för anläggningsändamål och som utgör en risk som är mindre än ringa, som anges i Naturvårdsverkets handbok 2010:1 Återvinning av avfall i anläggningsarbeten.

Utmärkning av området och risker

Bolaget har föreslagit att det ska föreskrivas som villkor att verksamhetsområde och fixpunkter ska vara tydligt utmärkta i terrängen under hela tillståndstiden. Länssty-

relsen anser att även brytningsområdet ska märkas ut på ett väl synligt sätt samt att det på avsnitt med uppenbara olycksrisker ska sättas upp stängsel eller vidtas andra åtgärder som medför att allmänheten på ett tydligt sätt uppmärksammas om riskerna med att beträda området.

Efterbehandling

Länsstyrelsen anser att de skyddsåtgärder bolaget åtagit sig att genomföra vid de branta bergskärningar som lämnas kvar efter avslutad täktverksamhet inte är tillräckliga. Mot bakgrund av närheten till bostäder samt att branterna uppkommit genom mänsklig aktivitet anser Länsstyrelsen att det är skäligt att bolaget åläggs att genomföra skyddsåtgärder som dels är långsiktigt varaktiga, dels tydligt uppmärksammar allmänheten om risken med att beträda området. Länsstyrelsen anser att de åtgärder som bolaget föreslår bör kompletteras med att även anlägga skyddshyllor längs de avsnitt där branta bergskärningar lämnas. Länsstyrelsen anser vidare att avbaningsmassorna bör användas för utfyllnad vid efterbehandlingen snarare än att lämnas kvar i vallar.

Hagsätters dikningsföretag år 1935

Länsstyrelsen konstaterar utifrån de uppgifter som kompletterats ansökan att bolaget inte har för avsikt att verka för att dikningsföretaget upphävs, vilket tidigare föreslagits av Länsstyrelsen. Då verksamheten innebär en förändring av de förhållanden som fastslagits inom ramen för dikningsföretaget förutsätter Länsstyrelsen att en omprövning av dikningsföretaget genomförs så att detta anpassas till de ändringar som planeras.

J och A E, ägare till fastigheten YYY yrkar att deras rättigheter till vatten beaktas och säkerställs för framtiden i domstolen. De bestrider sänkningen av grundvattennivån. De kräver att eventuella skador och olägenheter som kan uppkomma på deras fastighet regleras i domens utslag.

P M, ägare till fastigheten **XXY**, där bergtäkt bedrivs enligt avtal, anför bl.a. följande.

Han har ett avtal med Jehander från 1990 om brytande av berg. Han är berörd av målet eftersom han, som fastighetsägare, har det yttersta ansvaret för marken efter att täktverksamheten avslutats. Vid samråd 2012, var hans intryck att Jehanders ansökan fr.a. gällde Jehanders egen fastighet med torvbrytning och att ingen förändring på XXY var aktuell. Men under ansökningstiden har ansökan om införsel av schaktmassor ökats med 25.000 ton/år, verksamhet med inert rivningsavfall har börjat på XXY och först efter Kungörelsen ha studerat även Teknisk beskrivning och MKB är han nödgad att inkomma med detta yttrande.

Han är bekymrad över de ursprungliga yrkandena (iii), (iv) och (v) och miljökonsekvenserna därav i Jehanders ansökan.

(iii) i Ansökan, Yrkanden 1.1. sid 2(28) handlar om "...återvinning av inerta rivningsmassor såsom tegel, betong och asfalt...om högst 40.000ton/år om "...återvinning av rena jord och schaktmassor om högst 15.000 ton/år.. och . införsel av rena jord- och schaktmassor om högst 25.000 ton/år för anläggning av bullervallar och efterbehandling av tälten..".

Dvs sammanlagt 80.000 ton/år

I Teknisk beskrivning beskrivs verksamheten och under Mottagning av externa massor 3.2.1. (sid 10) skriver man bl.a att "Massor, som inte går att sälja kommer att användas vid den successiva efterbehandlingen av tälterna". Med tegel, betong och asfalt kan följa andra produkter som exempelvis gasbetong med radon, plast med kadmium, elledningar med bly, isolering med asbest, fogmassa med PCB. Detta får inte ske på XXY.

Idag bedriver redan Jehander, sedan början av 2013, verksamhet med inert rivningsavfall på XXY genom Haga Rot Service AB. Här sorteras och krossas

"rivningsavfall av trä, betong, asfalt, plast, gips och isolering" enligt Anmälan till och godtagen av Söderköpings kommun 2012-12-06 och 2012-12-28 Dnr: BMN 2011-00865. Denna verksamhet är olämpligt placerad alldeles intill den alldeles i förra veckan gjorda sedimentationsdammen. Det beskrivs i MKB 3.4.2 sid 21 "av-rinner ytvattnet mot en sedimentationsdamm". Idag är marken vid dammen högre än +76 m, ytvattnet rinner åt fel håll, och intill är högarna med rivningsavfall placerade. Hela området behöver planeras om, för att rätt marknivåer ska erhållas. I produkterna, som ingår i rivningsavfallet, kan det finnas risk för miljöfarliga ämnen som kan förorena marken.

Även denna verksamhet borde framgått i Ansökan, MKB:n och Tekniska beskrivningen, så att MMD har möjlighet att pröva hela verksamheten. Förhandling är inledd om att flytta verksamheten till lämpligare plats på Jehanders egen mark. I Teknisk beskrivning under Efterbehandling 11.2. (sid 18) "Enligt föreslagen utformning av efterbehandling i Gäverstad bedöms c:a 400.000 ton jord och schaktmassor behövas utöver avbaningsmassorna som finns tillgängliga i tälten." Området föreslås bli skogsmark. Om denna mängd breddes ut över brytningsområdets 15 ha blir det c:a 2,5 m högt. Tallskog behöver endast 0,5 m morängrus. I södra branten utmed hela brytningsområdet finns stora mängder morängrus och vid avtäckningen av berget dyker det upp fickor med sand och grus, som kan användas i efterbehandlingen. I avtalet mellan Jehander och Mannerheim saknas överenskommelse om mottagande av schakt och jordmassor. För det fall, att de skulle överenskomma om detta, vill han att det ställs som villkor att täta och noggranna kontroller av massorna sker, så att endast "rena" massor läggs ut.

Täktbotten på XXY är planerad till c:a +76 meter över havsytan. Ett alternativ i framtiden kunde vara att fortsätta bergbrytningen och gå ner till +50 m eller lägre. Att då flytta på 400.000 ton schakt är ogörligt. Ett tredje användningsalternativ av marken kunde vara bostäder, området ligger nära Norrköpings ytterområden.

Som fastighetsägare vill man ha inflytande över hur området ska utnyttjas efter brytningen avslutande. En liten sjö t.ex. har hög prioritet från fastighetsägarsynvinkel.

Eftersom bergtäkten ligger på högsta punkten i landskapet kan ett ev. läckage av gifter få mycket olyckliga följder, det rörliga grundvattnet rinner norrut mot Ensjön, strax söder om Norrköping. Under Yrkanden 1.4. (iv) hemställer Jehander att MMD "..bestämmer den tid.. ..inom vilken anspråk på ersättning i anledning av oförutsedda skador av vattenverksamheten ska framställas till 15 år räknat från utgången av den av domstolen bestämda arbetstiden". Miljöskador kan upptäckas långt efter denna tid och då riktas ansvarsfrågor och skadestånd mot fastighetsägaren istället. Mitt försäkringsbolag kan inte erbjuda en försäkring mot skadeståndskrav orsakat av ett successivt läckage av miljögifter från min mark. Den ekonomiska säkerheten, om 4.025.000 kr som Jehander föreslår i Yrkanden 10.13 gäller efterbehandling, inte miljöskador. När det handlar om miljöskador är dessutom detta belopp otillräckligt.

Utöver ovanstående vill undertecknad rikta uppmärksamhet på olycksrisker pga rörligt friluftsliv i närheten av täktområdet på XXY. En hel del människor, ibland till häst, rör sig i området ofta i skymning. Utmärkning av brytningsområdet med stora skyltar, stenblock och flaggspel, som kan ses från alla håll, är av stor vikt. Likaså blockering av vägar med bommar.

I övrigt är han positiv till Jehanders ansökan.

SÖKANDENS BEMÖTANDE

Angående länsstyrelsens yttrande anförs bl.a. följande.

Tillståndstiden

Jehander vidhåller att ett tillstånd om 35 år ska beviljas. Tiden har beräknats med hänsyn till den bedömda totalvolymen samt uppskattad efterfrågan under tillståndstiden, se teknisk beskrivning avsnitt 2.4. En tillståndstid som korresponderar med

den tid som bedöms åtgå för att bryta ut tåkten bedöms vara det mest optimala. Ett tidsbegränsat tillstånd på 20 år skulle högst sannolikt medföra att en ny tillståndsansökan avseende ett tillstånd på 15 år måste inges utan att det föreligger någon egentlig anledning till omprövning. Utifrån den valda lokaliseringen, som framstår som mycket lämplig, förväntas inte några starka motstående intressen uppstå under den ansökta perioden varför en ny prövning om 20 år med största sannolikhet skulle vara onödig. En längre tillståndstid möjliggör dessutom större investeringar i skyddsåtgärder. Om det mot förmodan skulle uppstå någon omständighet under tillståndstiden som motiverar omprövning av tillståndet, såsom exempelvis ändring av föreskrivna villkor, erbjuder miljöbalken möjligheter att initiera en sådan omprövning, i synnerhet om mer än tio år har förflutit sedan tillståndsbeslutet vunnit laga kraft.

Arbetstider

Länsstyrelsen anger inte några andra konkreta skäl för att begränsa arbetstiden än bullerstörningar. Jehander vidhåller därför att det föreslagna bullervillkoret, som är ägnat att begränsa bullerstörningarna till en för omgivningen acceptabel nivå under dag- kvälls- respektive nattetid, är tillräckligt och att ett särskilt villkor om reglerar arbetstiderna inte behövs.

Den av länsstyrelsen föreslagna villkorsformuleringen är dessutom inte tillräckligt preciserad. Vad som ska avses med "...underhållsarbeten som kan verka störande för omgivningen..." kan nämligen inte objektivt fastställas och det är därmed inte möjligt att med ledning av villkorsformuleringen avgöra hur man ska gå tillväga för att inte riskera att överträda villkoret.

Buller

Av de skäl som anges i avsnitt 9.1 i tillståndsansökan vidhåller Jehander att föreslaget bullervillkor ska börja gälla fullt ut först tre år efter det att tillståndet tagits i bruk. I de båda nuvarande tillstånden föreskrivs bullervillkor såsom riktvärden och i

det nya villkoret kommer begränsningsvärden anges. För att säkerställa att detta nya, i praktiken skärpta, krav ska kunna innehållas krävs viss övergångstid till att vidta nödvändiga bullerskyddsåtgärder. I övrigt godtar Jehander länsstyrelsens förslag till utformning av bullervillkor.

Hantering av utgående vatten

Jehander motsätter sig att den mängd vatten som ska tillåtas att pumpas från anläggningen regleras i villkor. Jehander har presenterat olika alternativ som visar att det finns fullgoda möjligheter att ha kontroll över det vatten som avleds. Jehanders preliminära avsikt är att mäta mängden utpumpat vatten som vattennivån vid en pegel/vattenståndsmätare direkt efter bergklacken. På så sätt skulle nivån inkludera det ytvatten som avleds separat enligt sökt alternativ 2 (MKB, avsnitt 3.4.3). Avläsningar av vattennivåer i diken ner till Ensjön har genomförts av Jehander sedan november 2012. Resultaten indikerar vilka högsta respektive lägsta nivåer som kan tillåtas vid föreslagna pegel/vattenståndsmätare. Resultaten av undersökningarna samt utformningen av nivåmätningarna kommer att redovisas vid huvudförhandlingen.

Jehander anser inte heller att det finns skäl att delegera möjligheten att föreskriva villkor för hantering av utgående vatten. Som angivits i den tekniska beskrivningen kommer ytvatten från torvbrytningen att ledas via pumpgropen i torvtäkten. Pumpgropen kommer att fungera som en sedimentationsdamm. Jehander kommer att utreda lämpligt val av ytlänsar, dämpskärm och reglerbrunnar vid utformningen av sedimentationsdammarna. Sådana anordningar kan lämpligen placeras vid in- och utloppet till pumpgropen. Fullgod hantering av utgående vatten kommer därmed att säkerställas.

Mottagning av massor

Eftersom tillståndet är avsett att kunna tillämpas under en längre tid anser inte Jehander att det är lämpligt att hänvisa till Naturvårdsverkets handbok 2010:1 i till-

ståndet. Beträffande ett antal täkter i Stockholms län tillämpar Jehander, i samråd med tillsynsmyndigheten, en metod för kontroll av renheten i massorna vilken utgår ifrån NFS 2004:10 samt de därtill hörande allmänna råden NFS 2006:10. Gränsvärden för urlakning anges i 21-23 §§. Urlakningstest genomförs i den utsträckning det föreskrivs enligt 24 §. 24 § är avgörande för huruvida massorna får tas emot. Därutöver förekommer stickprovtagning om anledning finns att misstänka höga halter. Jehander ser att en motsvarande ordning för egenkontroll bör kunna tillämpas för den nu aktuella verksamheten i samråd med tillsynsmyndigheten.

Utmärkning av området och risker

Jehander hänvisar till kompletteringen, avsnitt 5, där åtgärder för att uppmärksamma personer som närmar sig en brant har redovisats. Jehander anser att det därutöver i princip bör vara tillräckligt att på ett tydligt sätt märka ut verksamhetsområdet så att den som befinner sig i området uppmärksammas. Jehander kan dock acceptera ett villkor som innebär att skyltar sätts upp på avsnitt med uppenbara olycksrisker. Däremot kan stängsel inte sättas upp.

Efterbehandling

För att kunna åstadkomma sådana skyddshyllor som länsstyrelsen föreslår krävs antingen att ytterligare berg tas i anspråk utanför ansökt brytområde där hyllan kan sprängas ut, eller att berg lämnas kvar inom brytområdet där hyllan kan anläggas. Det förstnämnda alternativet innebär en betydande ytterligare påverkan på naturmiljön, vilket inte har beaktats i miljökonsekvensbeskrivningen. Det senare alternativet innebär att materialet inom brytområdet inte kan utvinnas i den omfattning som tillståndsansökan avser. Jehander motsätter sig därför ett sådant krav.

Att låta avbaningsmassorna ligga kvar i vallar är avsett att utgöra en möjlig skyddsåtgärd för att uppmärksamma personer som närmar sig en brant i de fall inga andra markeringar utnyttjas, jfr kompletteringen avsnitt 5. Jehander anser därför inte att dessa massor inte måste läggas i täkten vid efterbehandling.

Angående SGU's yttrande.

Beträffande utformning av sedimentationsdammar hänvisas till bemötandet av länsstyrelsens yttrande. Av tillståndsansökan, avsnitt 12.2, framgår att Jehander åtagit sig att följa upp påverkan på vattennivåer och vattenkvalitet i de brunnar som är belägna inom influensområdet. Jehander ser inget problem med att det inom ramen för den uppföljningen görs grundvattennivålogger i av SGU föreslagen brunn.

Angående A och J E's yttrande.

Brunnen på J och A E fastighet har ingått i brunnsinventeringen, Den handling som J och A E hänvisar till utgör ett underlag från SGU:s arkiv där brunnen inte fanns med. Inför upprättandet av miljökonsekvensbeskrivningen togs kontakt med fastighetsägarna för att utröna om det fanns fler brunnar i omgivningarna, varvid Jehander uppmärksammades på brunnen på fastigheten YYY. Brunnen har beaktats fullt ut i miljökonsekvensbeskrivningen och tillståndsansökan, se bl.a. den hydrogeologiska utredningen, bilaga 7b, tabell 1. A E är i egenskap av fastighetsägare upptagen i den sakägarförteckning som utgör bilaga E till tillståndsansökan.

Jehanders bedömning är att risken för skada på fastigheten är liten. Jehander kommer dock att säkerställa att åtgärder vidtas för att trygga fastighetsägarnas behov av vatten för det fall brunnen i framtiden inte skulle räcka till, jfr tillståndsansökan avsnitt 12.2.

Angående P M yttrande

P M äger fastigheten XXY på vilken Gäverstadtäkten är belägen.

Underhandskontakter med honom har visat att han motsätter sig yrkandena om införsel till Gäverstadtäkten. Vidare motsätter han sig det preliminära förslag till efterbehandling av Gäverstadtäkten som finns i tillståndsansökan med anledning av att detta förslag omfattar användandet av införda massor. Jehander väljer i anledning härav att justera yrkandena på så sätt att införsel inte får ske till fastigheten

XXY, Vidare kommer Jehander vid huvudförhandlingen att presentera ett justerat förslag till efterbehandling, där även den södra brytfronten samt täktbotten i Gäverstad lämnas kvar utan släntning med införda massor.

P M har godkänt underupplåtelsen till Haga R.O.T. Service AB ("Haga R.O.T."). Den verksamhet som Haga R.O.T. bedriver har anmälts till bygg- och miljönämnden i Söderköpings kommun vilket har utmynnat i det tillsynsbeslut som bifogas. Som framgår av tillsynsbeslutet får hantering eller uppläggning av rivningsavfallet ej förorena ytvatten, grundvatten eller luft (se punkten 5 i beslut 2012-12-06). Av avtalet mellan Jehander och Haga R.O.T, följer vidare att Hagar R.O.T. ska följa de eventuella ytterligare begränsningar och vidta sådana eventuella andra försiktighetsmått som följer av vid var tid gällande täkttillstånd för Gäverstadstäckten. Hur den verksamheten i praktiken bedrivs kommer att framgå av Jehanders presentation vid kommande huvudförhandling respektive vid synen. Eftersom någon påverkan på ytvatten, grundvatten eller luft inte får ske och då verksamheten enligt underupplåtelsen är begränsad till totalt tre år, har Jehander gjort bedömningen att miljökonsekvensbeskrivningen i detta mål inte behöver kompletteras.

Frågor om täktbotten m.m. utgör tillsynsfrågor inom ramen för gällande tillstånd för Gäverstadstäckten, frågor som inte aktualiserats utav tillsynsmyndigheten och som enligt Jehanders förmenande heller inte finns någon anledning till att uppmärksamma ifrån tillsynsmyndighetens sida.

Ansvar för miljöskador regleras inom ramen för 9 och 10 kap miljöbalken och inte inom ramen för 11 kap miljöbalken. Tiden för oförutsedd skada är därmed inte relevant för verksamhetsutövarens ansvar för eventuella miljöskador vilka för övrigt inte preskriberas. Ansvaret för eventuella miljöskador gäller oberoende av den ställda säkerhetens storlek.

HUVUDFÖRHANDLING OCH SYN

Mark- och miljödomstolen har hållit huvudförhandling och syn varvid bl.a. följande framkommer.

Sökanden framställer sina justerade yrkanden och åtar sig etablering av grundvat-
tenrör för nivåkontroller nära brunnen i sprickzonen på fastigheten Ludden 6:3. Sö-
kanden godtar att frågan om skyddshyllor delegeras till tillsynsmyndigheten.

Länsstyrelsen vidhåller att tillståndstiden bör maximeras till 20 år samt frånträder
kravet på villkor om maximerad dag- och grundvattenbortledning och anför att detta
kan skötas inom ramen för tillsyn och egenkontroll. Länsstyrelsen accepterar att
frågan om föroreningshalter i rena schaktmassor som förs in för återvinning hante-
ras inom tillsyn och egenkontroll. Länsstyrelsen vidhåller kravet på villkor om ar-
betstider samt att 50 dB(A) ska gälla från det att tillståndet tas i anspråk. Länsstyrel-
sen anser att skyddshyllor ska anläggas vid höga bergbranter.

J.E. ägare till närmast belägna bostadsfastigheten accepterar 53 dB(A) under tre år.
Han tillstyrker att det sökta tillståndet lämnas.

P.M. har framfört att han, efter de justeringar som gjorts i ansökan inför och under
huvudförhandlingen, tillstyrker att det ansökta tillståndet meddelas.

Samtliga närvarande motparter tillstyrker bolagets yrkande om verkställighetsför-
ordnande.

DOMSKÄL

Miljökonsekvensbeskrivningen

Mark- och miljödomstolen bedömer att den miljökonsekvensbeskrivning som ingi-
vits i målet uppfyller kraven enligt 6 kap. miljöbalken. Miljökonsekvensbeskriv-
ningen ska därför godkännas.

Rådighet

Bolaget har genom ägande av fastigheterna X och XX där anordningarna för grundvattenbortledning är belägna erforderlig rådighet enligt 2 kap. 2 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. Bolaget har vidare genom nyttjanderättsavtal för torvområdena samt vad som stadgas i 2 kap 4 § 3 p lagen (1998:812) om särskilda bestämmelser om vattenverksamhet rådighet för den sökta markavvattningen. Genom särskild överenskommelse med berörda diknings-företag som berörs av vattenavledningen har rådighet säkrats. Bolaget har således erforderlig rådighet för de sökta åtgärderna.

Dispens från markavvattningsförbudet

Avvattningen av brytområdet för torv kräver tillstånd enligt 11 kap miljöbalken. Regeringen har i förordningen (1998:1388) om vattenverksamhet m.m. med stöd av 11 kap. 14 § miljöbalken förbjudit markavvattning som kräver tillstånd i Östergötlands län. Förbudet har tillkommit i syfte att bevara de återstående våtmarkerna. Dispens från förbudet kräver särskilda skäl. Mark- och miljödomstolen gör följande bedömning. Det aktuella området är sedan tidigare påverkat av dikning och jordbruk. Några nämnvärda naturvärden som skulle gå förlorade finns inte. Dispens från markavvattningsförbudet ska därför meddelas.

Tillåtlighet

Lokaliseringen av de sökta åtgärderna och verksamheterna är knuten till lokaliseringen av de befintliga bergtäkterna. Området omfattas inte av någon detaljplan eller områdesbestämmelser. Området är utpekad i Söderköpings kommuns översiktsplan som bergtäkt. Bergkvaliteten håller enligt SGU's karteringar hög klass och är särskilt lämpad för framställning av betongballast och banvallsmakadam. Ludden har pekats ut i länets berg- och grusinventering som den enda bergförekomsten i norra delen av Söderköpings kommun som är lämplig för bergkross. Några riksintressen, Natura 2000-områden eller andra skyddade områden berörs inte. Området ligger nära avsättnings- och upptagningsområdena. Även om avståndet till bostäder

är förhållandevis kort bedömer mark- och miljödomstolen att den sökta platsen är lämplig vid en prövning mot 2 kap. 6 § miljöbalken.

Mark- och miljödomstolen bedömer att förbudet i 9 kap. 6 c § miljöbalken inte utgör hinder för tillstånd till torvtäkt då den aktuella våtmarken inte utgör en värdefull natur- eller kulturmiljö.

Några miljö kvalitetsnormer enligt 5 kap. 2 § miljöbalken riskerar inte att överskridas.

Mark- och miljödomstolen bedömer att skadorna och olägenheterna av de sökta vattenverksamheterna är begränsade och att nyttan av berg- och torvtäkten vida överstiger såväl skadorna som kostnaderna för utförandet. 11 kap. 6 § 1 st miljöbalken utgör därför inte hinder mot att tillstånd lämnas.

Enligt mark- och miljödomstolens bedömning har bolaget i övrigt visat att det går att vidta sådana skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått att verksamheten inte kan befaras föranleda skada eller olägenhet av väsentlig betydelse för människors hälsa eller miljön. Mark- och miljödomstolen bedömer därför sammanfattningsvis att det inte föreligger något hinder mot de sökta tillstånden till miljöfarlig verksamhet respektive vattenverksamhet på grund av de allmänna hänsynsreglerna och planbestämmelserna i 2 kap. miljöbalken eller hushållningsbestämmelserna i 3 kap. och 4 kap. miljöbalken. Hinder mot tillstånd föreligger heller inte med hänsyn till de särskilda hänsynsreglerna i 11 kap. miljöbalken eller mot miljöbalkens bestämmelser i övrigt. Verksamheten är således tillåtlig och tillstånd ska därför lämnas.

Tillståndets giltighetstid

Mark- och miljödomstolen konstaterar att det är tvistigt i målet vilken tillståndstid som ska gälla. Den totala utvinningsbara mängden berg inom brytområdena uppgår enligt ansökan till ca 20 miljoner ton. Vid maximalt sökt årligt uttag, vilket är det

som beskrivits i MKB'n, skulle fyndigheten räcka i 26 år. Bolaget bedömer att produktionen i genomsnitt kommer att uppgå till 650 000 ton per år. Mark- och miljödomstolen gör följande bedömning. Det skulle inte vara möjligt att bryta ut fyndigheten på 20 år som länsstyrelsen yrkat. Det skulle kräva ett årsuttag på i medeltal 1 000 000 ton vilket det inte torde finnas avsättning för. Vidare konstaterar domstolen att några konkurrerande markanvändningsintressen för närvarande inte kan förutses och att det från hushållningssynpunkt är angeläget att nyttja redan påbörjade täkter så långt möjligt. Möjligheten att ompröva villkor med stöd av 24 kap 5 § miljöbalken föreligger oavsett vilken tillståndstid som medges. Det saknas således bärande skäl att begränsa tillståndstiden i enlighet med vad länsstyrelsen yrkat. Bolagets yrkade tillståndstid om 35 år ska därför fastställas.

Villkor

Villkor bör i huvudsak föreskrivas i enlighet med vad bolaget yrkat och slutligen medgett.

I fråga om villkor för arbetstider vilket yrkats av länsstyrelsen och bolaget motsatt sig konstaterar domstolen följande. I såväl samrådsunderlaget (bil 1 s.5) som i den tekniska beskrivningen (s. 15) och miljökonsekvensbeskrivningen har bolaget angett vilka arbetstider som är aktuella i ansökan. Dessa innebär en viss utsträckning av arbetstiderna i förhållande till gällande villkor. Bolaget har sedan i sina yrkanden inte föreslagit något villkor om arbetstider och anger att det bör vara bullervillkoret som ska vara styrande. Mark- och miljödomstolen gör följande bedömning. Det kan inte uteslutas att bolagets åtaganden vid samrådet och i handlingarna i övrigt gjort att närboende bibringats uppfattningen att några väsentliga förändringar av arbetstiderna inte var att förvänta och att detta påverkat de närboendes inställning till verksamheten. Tåktverksamhet orsakar enligt domstolens uppfattning särskilt störande buller med borrhning, krossning och skutknackning varför frånvaro av sådan verksamhet överhuvudtaget under vissa tider är en förutsättning för att verksamheten ska kunna tålas oavsett exakt dB-nivå. Den av länsstyrelsen yrkade villkorsformule-

ringen medger även den en utsträckning av arbetstiderna i förhållande till gällande villkor och innehåller möjlighet för tillsynsmyndigheten att medge undantag om det föreligger särskilda skäl. Även om några invändningar från närboende inte framförts skriftligen eller vid sammanträdet anser domstolen att villkor om arbetstider bör föreskrivas i huvudsak i enlighet med vad länsstyrelsen yrkat och med tillägg av uppehåll för borring, sprängning och skutknackning under tiden 15 juni till 15 augusti. Formuleringen om störande underhållsarbeten bör dock utgå mot bakgrund av de oklarheter som bolaget påtalat.

Bullervillkoret bör mot bakgrund av att fastighetsägaren till den närmast belägna bostaden vid sammanträdet godtagit 53 dB(A) ekvivalent ljudnivå dagtid under de första tre åren från det att tillståndet tagits i anspråk, föreskrivas i huvudsak i enlighet med bolagets yrkande med justeringen att begränsningsvärdet ska sättas till 53 dB(A) i stället för 55 dB(A) och att mätning ska ske minst en gång vartannat år med början senast ett år efter det att tillståndet tagits i anspråk.

Kontroll

SGU har i yttrande anfört att en grundvattenlogger bör installeras i den brunn på fastigheten Ludden 6:3 som är placerad i en sprickzon och tillika är den brunn som mest sannolikt kan komma att påverkas av grundvattensänknningen. Bolaget har anfört vid sammanträdet att grundvattennivån i brunnen främst kommer att påverkas av konsumtionsuttagen och att bolaget är därför berett att anlägga grundvattenrör för löpande kontroll i närheten av brunnen. Då det således finns ett åtagande härom finner domstolen att det saknas skäl att föreskriva om närmare villkor i frågan.

Delegerade frågor

I fråga om villkor rörande utsläpp till vatten delar domstolen länsstyrelsens uppfattning att frågan om exakt placering, dimensionering och utformning i övrigt av sedimentationsdammar inte är tillräckligt utredd. Bolaget bör åläggas att inge förslag till detaljerad utformning till tillsynsmyndigheten för godkännande. Tillsynsmynd-

digheten bör därför bemyndigas att föreskriva de ytterligare villkor som kan behövas.

Mark- och miljödomstolen finner i sig inte skäl att frångå bolagets och länsstyrelsens numera gemensamma inställning att kraven på rena massor som tas emot för återvinning och jordtillverkning i enlighet med tillståndet bör kunna hanteras inom ramen för tillsyn och egenkontroll. Emellertid bör det enligt domstolens uppfattning finnas en möjlighet för tillsynsmyndigheten att vid behov föreskriva platsspecifika riktvärden så att det säkerställs att det inte införs massor med föroreningshalter utöver vad som förekommer naturligt inom området.

Efterbehandling och säkerhet

Vid sammanträdet har bolaget och motparterna enats om att s.k. skyddshyllor för att lindra eventuella fall bör sprängas ut vid branta stup vid pallhöjder över 10 m och att skyddshyllan kan anläggas utanför brytområdesgränsen. Mark- och miljödomstolen anser att frågan om exakt placering bör delegeras till tillsynsmyndigheten.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att nivån på den föreslagna säkerheten har beräknats utifrån Miljösamverkan Sveriges (Länsstyrelsernas) beräkningsmodell. Nivån har inte ifrågasatts och domstolen anser därför att säkerheten ska föreskrivas i enlighet med bolagets förslag.

Ingångsättningstid

Mark- och miljödomstolen anser att ingångsättningstiden för den miljöfarliga verksamheten (utökad brytningstakt i bergtäkterna samt torvtäkt) bör sättas till tre år efter att denna dom vunnit laga kraft i enlighet med vad bolaget yrkat.

Arbetstid

Arbetstiden för utförande av arbeten hänförliga till vattenverksamheten bör sättas till tre år efter att denna dom vunnit laga kraft i enlighet med bolagets yrkande.

Oförutsedd skada

Tiden för oförutsedd skada bör sättas till 15 år efter arbetstidens utgång mot bakgrund av att verkningarna av grundvattenbortledningen kan komma att visa sig först när länshållning från det maximala brytdjupet har uppnåtts vilket förväntas ske i tillståndstidens slutskede.

Verkställighetsförordnande

Då det nuvarande tillståndet för Ludden-täkten löper ut vid årsskiftet och behovet av bergmaterial i regionen kan bedömas som stort anser domstolen mot bakgrund av tillstyrkandet från länsstyrelsen och de närboende som deltog vid sammanträdet att det finns tillräckliga skäl att bifalla bolagets yrkande om verkställighetsförordnande. Säkerhet för eventuella skador ska enligt lag ställas för den del som gäller vattenverksamhet. Emellertid har några sådana anspråk inte framställts i målet inom mark- och miljödomstolens prövning.

Prövningsavgift

Några omständigheter som kan föranleda mark- och miljödomstolen att ändra den i beslut den 25 februari 2013 fastställda prövningsavgiften på 8 800 kr har inte framkommit. Avgiften ska därför stå fast.

Rättegångskostnader

Några yrkanden om rättegångskostnader har inte framställts.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (DV 425)

Överklagande senast den 9 januari 2014.

Lena Stjernqvist

Carl-Philip Jönsson

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Lena Stjernqvist, ordförande, och tekniska rådet Carl-Philip Jönsson samt de särskilda ledamöterna Jan Hällgren och Mia Jameson.

Anvisning för överklagande

Den som vill överklaga Mark- och miljööverdomstolens slutliga beslut eller dom ska göra detta skriftligen. Skrivelsen ska skickas eller lämnas till Mark- och miljööverdomstolen, Svea hovrätt. Överklagandet prövas av Högsta domstolen.

Överklagandet ska ha kommit in till Mark- och miljööverdomstolen inom fyra veckor från avgörandets datum. Sista dagen för överklagande finns angiven på sista sidan i avgörandet.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i Högsta domstolen fordras att prövningstillstånd meddelas. Högsta domstolen lämnar prövningstillstånd om

1. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen, eller
2. det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att domvillan förekommit eller att målets utgång i Mark- och miljööverdomstolen uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Om prövningstillstånd inte meddelas står Mark- och miljööverdomstolens avgörande fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Högsta dom-

stolen varför klaganden anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla uppgifter om

1. det avgörande som överklagas med angivande av Mark- och miljööverdomstolens avdelning samt datum för avgörandet och målnummer,
2. i vilken del överklagandet överklagas och den ändring i avgörandet som yrkas,
3. grunderna (skälen) för överklagandet och i vilket avseende Mark- och miljödomstolens domskäl enligt klagandens mening är oriktiga,
4. de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
5. de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

Skriftliga bevis som inte lagts fram tidigare ska ges in samtidigt med överklagandet.

Ytterligare upplysningar lämnas av Mark- och miljööverdomstolen. Adress och telefonnummer finns på första sidan av avgörandet

Förenklad delgivning kan komma att användas i överinstans.

Ytterligare information finns att läsa på www.domstol.se